עין משפט נר מצוה

צט א ב ג מיי' פט"ו מהל' מעה"ק הל"ב:
ד [מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הל' ט טור י"ד סי' כטן]:
ק ה מיי' פ"ג מהל' שחיטה הלי"ט ופ"ב מהל' שאר אבות הטומאות הלכה א:
קא ו מיי' פט"ו מהל' מעה"ק הל"ג:
קב ז מיי' פ"ד מהל' מעילה הל"ב ופ"ה מהל' ערכין הל"ד:
קג ח מיי' פ"ה מהל' ערכין הלכה יד ופט"ו מהלכות מעה"ק הלכה ה:
קד ט י מיי' פ"א מהל' מעילה הל"ג:
קה כ מיי' פ"ב מהל' שחיטה הל"ד:

תורה אור השלם

1. וְאִם בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיְיָ כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיְיָ יִהְיֶה קֹּדֶשׁ: ויקרא כז ט
2. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ: דברים טו יט

גמרא

תנו רבנן א) ב)איכול האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה ת"ל 1כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש ממנו לה' ולא כולו לה' יכול תצא לחולין ת"ל יהיה קדש הא כיצד ג)תמכר לצרכי עולות ודמיה חולין א) חוץ מדמי אבר שבה דברי רבי מאיר ורבי יהודה [א] ב) ג)ור' יוסי ור' שמעון אומר מנין לאומר רגלה של זו עולה שכולה עולה שנאמר כל אשר יתן ממנו לה' כשהוא אומר יהיה קדש לרבות את כולה אמר מר תמכר לצרכי עולות [ב] והא קמייתי בהמה מחוסרת אבר אמר רבא באומר הרי עלי עולה בחייה ד) אמר רב חסדא ג) מודה רבי יהודה בדבר ה) שעושה אותה טרפה רבא אמר בדבר שעושה אותה נבילה ורב ששת אמר ו)בדבר שהיא מתה מאי איכא בין רב חסדא לרבא איכא בינייהו טרפה חיה רב חסדא סבר לה כמאן דאמר ד)טרפה אינה חיה ורבא סבר לה כמ"ד טרפה חיה ומאי איכא בין רבא לרב ששת איכא בינייהו דרבי אלעזר ה) דאמר רבי אלעזר ו) ה)ניטלה ירך וחלל ז) שלה נבילה רבא סבר לה כרבי אלעזר רב ששת לא סבר לה כר' אלעזר מיתיבי אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בדבר שאין הנשמה תלויה בו ודברי רבי יוסי בדבר שהנשמה תלויה בו ח) לאו מכלל דפליג עליה דרבי יהודה בשלמא נראין דברי רבי יהודה בדבר שאין הנשמה תלויה בו ט) מכלל דפליג עליה דר' יוסי אלא נראין דברי רבי יוסי בדבר שהנשמה תלויה בו י) לאו מכלל דפליג עליה דרבי יהודה ותיובתא דכולהו לא חסורי מיחסרא והכי קתני נראין דברי רבי יוסי לר' יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו שאף רבי יהודה לא נחלק עליו אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו אבל בדבר שהנשמה תלויה בו מודי ליה בעי רבא בעוף מהו 1בהמה אמר רחמנא והא לאו בהמה היא או דלמא 1קרבן אמר רחמנא יא) והאי נמי קרבן הוא ו)תיקו ז) בעי רבא ח)הקדיש אבר לדמיו מהו דתיחות ליה קדושת הגוף [ג] מי אמר יב) כיון דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה נמי קדושת הגוף יג) ומדאקדשיה לחד אבר אקדשיה לכולה או דלמא חד מגו אמר תרי מגו לא אמר יד) תפשוט ליה מדידיה דהאמר רבא ט) י)זכר הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף התם דאקדשיה לכוליה הכא טו) דאקדשיה חד אבר מאי טז) תיקו בעי מיניה יז) מרבא כ)הקדיש חד אבר מהו בגיזה תפשוט לך מהא ל)דתניא יח) 2לא תגוז בבכור צאנך אבל אתה גוזז בשלך ושל אחרים התם לא נחתא ליה קדושה כלל הכא נחתא ליה קדושה יט) לישנא אחרינא התם אין בידו להקדישו הכא בידו להקדישו בעא מיניה אביי כ) מרבא הקדיש עורה מהו בעבודה כא) תא שמע האומר מה שבמעיה של זו עולה מותרת בגיזה ואסורה בעבודה כב) מפני כחוש עובר שבה אמר ליה מ)כי קתני אסורה בעבודה מדרבנן אי הכי אפילו בגיזה נמי תיתסר אמר ליה עבודה דמיכחשא כג) גזרי בה רבנן גיזה לא גזרי בה רבנן בעא מיניה אביי מרב יוסף נ)היא שלמי' וולדה חולין ושחטה בפנים מהו למ"ד ולדי קדשים בהווייתן הן קדושין מי הוי חולין בעזרה או לא א"ל

רש"י

יהיה קדש. ההוא אבר וכיון דההוא אבר הוי קדוש תו לא מצי למשחט ההיא בהמה לשם חולין אלא תמכר כולה חוץ מדמי אותו אבר שבה דדמי אותו אבר לא יטול שהרי הקדישו ואינו יכול למוכרו: הכי גרסי' **דברי רבי מאיר ור' יהודה: מחוסרת אבר.** שהרי אותו האבר אינו שלו אלא לחובת המוכר הוא קרב נמצא שהלוקח זה לא הקריב עולה שלימה והוא נדר להקריב כל הבהמה לחובתו: **באומר הרי עלי עולה בחייה.** הרי עלי להקריב כל האברין שבבהמה חיה ממנה והרי כן עשה דהמוכר לא הקדיש אלא אבר שאינה חיה ממנו כגון רגל מן הארכובה ולמטה שאם היה מקדיש דבר שהנשמה תלויה בו הוה פשטה קדושה בכולה כדאמר מודה ר' יהודה בדבר שעושה אותה טריפה שאם הקדיש אבר שממנו נטרפת אם היה יז] ניטל פשטה קדושה בכולה אפי' לר' יהודה. לישנא אחרינא ירושלמי והא מייתי בהמה דמקדיש גופה כי ליתיה כולה לדידיה כלומר האי לוקח הא מייתי בהמה שאין יח] הגוף שלו ומשני כגון דאמר כוזא מן הדא בהמה לעולה כלומר שוה זוז מבהמה זו לעולה והרי קנה [ד] זוז יט](וזוז) הלכך יצא דהא לא נדר עולה שלימה: **מודה ר' יהודה.** דפשטה קדושה בכולה: **שעושה אותה נבלה.** כגון הירך וחלל שלה אבל בדבר העושה אותה טרפה כמו רגלה מן הארכובה ולמעלה (א) לא מודה וטעמא מפרש לקמיה: כ]כגון הלב או הוושט: **כמ"ד טרפה אינה חיה.** פלוגתא היא באלו טרפות (חולין דף מב.) הלכך כיון דאינה חיה הרי הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו הלכך מודי: **ורבא ס"ל טרפה חיה.** ואינו דבר שהנשמה תלויה בו: **ניטל הירך וחלל שלה נבלה.** אע"פ שהיא עדיין חיה מטמאה כנבלה דכמתה היא ולא כחיה: **רבא סבירא ליה כרבי אלעזר.** הילכך אקדיש ירך וחלל שלה הוי דבר שהנשמה תלויה בו: **ורב ששת לית ליה דר' אלעזר.** [ה] בפ"ק דחולין (דף כא.) מפרש היכי דמי חלל שלה כל שרבובה ונראית חסרה: **הכי קאמר נראין דברי רבי יוסי לר' יהודה.** דר' יהודה מודה ליה בדבר שהנשמה תלויה בו: **בעוף מהו.** לר' ט)יוסי קא בעי לה הקדיש רגל עוף דתור או בן יונה מי פשטה קדושה בכוליה או לא: **בהמה אמר רחמנא.** בהאי קרא כא] מכל אשר יתן ממנו כתיב בהמה וקרבן: **הקדיש אבר לדמיו מהו דתיחות קדושת הגוף.** לכל הבהמה ותיקרב עולה כב] מי אמר לרבי יוסי מדאקדיש חד אבר לדמיו פשטה קדושה לכולה בהמה לדמיה ומיגו דנחתא לה קדושת דמים לכולה בהמה נחתא לה קדושת הגוף הואיל והיא גופא חזיא לעולה למה לי למוכרה ולהביא בדמיה עולה הלכך בעל כרחיה קדשי קדושת הגוף: **תרי מיגו.** חד דהוא לא אקדיש אלא אבר ולדמיו ואנן צריכין לומר מגו דחייל אאבר חייל אכולה בהמה לדמיה ומגו דנחית כג] כולה לדמיה נחית נמי כולה לקדושת הגוף: **ותפשוט ליה מדידיה.** דודאי נחתא לה קדושת הגוף: **דהא אמר רבא הקדיש זכר.** איל זכר. ולהכי נקט רבא זכר דבעולה איירי רבא ונקבה לא חזיא לעולה וליכא למימר כד] קדושת הגוף: **לדמיו.** להביא בדמיו עולה קדוש קדושת הגוף ואינו יכול למכרו הואיל והוא גופיה חזיא לעולה והוא עצמו יקרב לעולה. והכא נמי הואיל ולרבי יוסי נחתא קדושה לכולה על ידי האבר קדשה נמי לגופה: **התם דאקדשה לכולה.** וליכא אלא חד מיגו: **הקדיש אבר מהו בגיזה.** בעבודה לא תיבעי לך לאסור דהא מכחיש כה] לה: **בשלו ושל אחרים.** עובד כוכבים. אם יש לך בכור בשותפות עם העובד כוכבים מותר לגוזזו הכא נמי הואיל והחולין והקדש שותפין בו מותר: **התם.** גבי בכור לא נחתא ליה שום קדושה ואפי' לחלקו של ישראל דשותפות עובד כוכבים פוטרת מן הבכורה הכא נחתא קדושה כו] להך אבר: **אין בידו להקדישו.** הואיל ויש לעובד כוכבים שותפות בו: **הקדיש עורה.** של בהמה מהו בעבודה בגיזה לא תיבעי לך דלא מכחיש ליה לעור אבל עבודה מכחשא ליה לעור: כז] **מפני כחוש העובר.** והכא נמי איכא כחוש עור: **מדרבנן.** וכי מיבעיא כח] ליה מדאורייתא ולמילקי עליה: **היא שלמים וולדה חולין.** הקדיש בהמה מעוברת חוץ מעוברה דלדברי הכל אין העובר קדוש: **למאן דאמר וולדות קדשים בהווייתן הן קדושין.** כלומר אדם שהקדיש בהמה ואחר כך נתעברה ומיבעיא לי אליבא דמאן דאמר וולדות קדשים בהווייתן הן קדושין והשתא מיהא לא קדיש עובר ושחטה לאם בפנים בעזרה מי הוי ולד חולין בעזרה ומחייב דהא לא הקדיש עובר או לא: י) **א"ל.** לא מחייב:

מי

תוספות

רב חסדא סבר כמאן דאמר טריפה אינה חיה ורבא סבר כמאן דאמר טריפה חיה. ובפ"ק דבכורות (דף ג.) נהפכה סוגיא זאת גבי שותפות עובד כוכבים דרב חסדא סבר טריפה חיה וזו מן הסוגיות הפוכות שבהש"ס וכן מצינו בשאר דוכתי גבי פלוגתא דאביי ורבא דידים מוכיחות במסכת נדרים (דף ה:) ובמסכת נזיר (דף סב. ע"ש) ומיהו צריך עיון לפי הא דאמר רבא הכא טריפה חיה לו]דבפרק החולץ (יבמות דף לו) אמר רבא גבי ספק טרפה משהינן לה י"ב חדש:

[ו] **התם** לא נחתא ליה לז]קדושת הגוף. לח] פירש רש"י דסבר דשותפות העובד כוכבים פוטרת מן הבכורה י) ובפ"ק דבכורות (דף ג:) קאמר אפי' למ"ד שותפות העובד כוכבים אינו פוטר והא דאמר התם לא נחתא ליה קדושה ר"ל להקריב: **היא** שלמים וולדה חולין ושחטה בפנים מהו. פירוש אם הולד אסור משום חולין בעזרה ונראה דמצי למיפשטיה מההיא דלעיל דהשוחט את החטאת ומצא בה בן ד' חי משמע דלא הוי חולין בעזרה:

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' לקמן דף כ"ו. ד"ה האומר. ש"מ], ב) חולין סט: ערכין ד:, ג) [עי' תוס' ערכין דף ה. ד"ה ימכר. ש"מ], ד) [חולין מב. וש"נ], ה) חולין כא. לב: [נדה כד.], ו) [ערכין ה. ע"ש], ז) שבועות יא. ע"ש בכורות יד: [לקמן יט: ערכין ה.], ח) [דתניא וכו' בכורות ט' ע"ב. רש"ש], ט) עי' רש"ק שכ' שהרמב"ם מפרש לדרבי יהודה בעי וכגון שהקדיש בעוף אבר שהנשמה תלויה בו ע"ש, ועיין רש"ש, י) [שייך לעמ' הבא], כ) [ע' רש"ש דכונת התו' בבכורות שם.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שעושה אותה וכו' וחלל שלה אבל וכו' הארכובה ולמעלה כגון הלב והוושט לא מודה וטעמא מפרש לקמיה הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ור' יוסי. נ"ל ר"י ור"ש אומרים: [ב] שם והא קמייתי כו'. גירס"י בחיי' נ"א והא מייתי בהמה דמקדיש גופה כי ליתה כולה לדידי' כגון דאמר כוזא מן הדא בהמה לעולה: [ג] שם מי אמר כיון כו'. הוא לשון גמ' וכ"ה בהרבה מקומות דאל"כ מאי פריך גמ' ותפשוט כו': [ד] רש"י ד"ה באומר. זוז וזוז. פי' הרבה דינרים: [ה] ד"ה ור"ש. בפ"ק כו'. פי' לפיכך אפשר לה לחיות: [ו] תוס' ד"ה התם כו'. והשתא אתי שפיר לישנא אחרינא על הפלגא אחרינא:

רבינו גרשום

והא קא מייתי בהמה מחוסרת אבר. דמעיקרא איקדש מינה אבר: **אמר רבינא באומר הרי עלי עולה בחייה.** באומר זה הקונה בשעת נדרו הרי עלי עולה בחייה כלומר הרי עלי להביא עולה שיכולה לחיות ואפי' היתה מחוסרת אותו אבר שהוקדש מקודם היתה יכולה לחיות ומה שנדר הביא. **ל"א והא קא מייתי בהמה כו'.** אמר רבא כגון דאמר בשעת נדרו הרי עלי בזוזא מן הדא בהמה לעולה כלומר דאינו קרב עליו אלא בשוה זוז ממנה לעולה דהשתא חוץ מאותו אבר המוקדש עדיין יש בה שוה כמה זוזים ומה שנדר יכול להביא: [מודה ר' יהודה] **בדבר שהנשמה תלויה בו.** דאי אקדיש אבר מינה שהנשמה תלויה בו כגון לב או כבד דקדשה כולה: **או בדבר שעושה טרפה.** אם ניטל ממנה אותו אבר כגון שנחתך רגלה מן הארכובה ולמעלה: **ורבא סבר לה.** כמאן דאמר טרפה חיה להכי קאמר בדבר שעושה אותה נבילה כגון ניטל הירך וחלל שלה נבילה: **רב ששת לא סבר לה כר' אלעזר.** להכי קאמר בדבר שהיא מתה מיד ולא שתהא מפרכסת אלמא בתרווייהו פליגי: **ותיובתא דכולהו.** דרב חסדא ורבה ורב ששת: **אלא חסורי מחסרא והכי קתני כו'.** ולא קשיא להו: **בעוף מאי.** אמר ר' יוסי דאי אקדיש רגל מן העוף הוי נמי כולו קדוש אי לא מי אמרינן קרבן אמר רחמנא ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' והאי נמי קרבן הוא: **פשוט מן הא דאמרת הקדיש זכר** דראוי לעולה הקדישו לדמיו קדוש קדושת הגוף: **התם משום דאקדשיה כוליה לדמיו.** ומגו דנחת קדושתא לכולהו לדמיו נחתא ליה נמי לכולהו קדושת הגוף: **ל"א חד מגו אמרינן.** הוא דאמרן תרי מגו מגו דאקדיש חד אבר קדשה כו' ומגו דקדשה לדמיה קדש קדושת הגוף תרי מגו לא אמרינן: **הא נמי שלו ושל אחרים היא.** דחד אבר מינה הוא דקדיש ושאר הגוף דחולין הוא. **א"ל התם לא נחתא ליה קדושה.** בכולה דחציה דעובד כוכבים היא וחלק עובד כוכבים לא קדיש הכא דכולה שלו הויא נחתא קדושה בכולה ואסורה כולה בגיזה. הקדיש שה כי לישנא אחרינא: **עור מהו בעבודה.** כלומר בגיזה לא קא מיבעיא ליה דודאי אסורה מפני כחש העור כי קא מיבעיא ליה בעבודה: **ת"ש האומר מה שבמעיה של זו עולה מותר בגיזה ואסורה בעבודה מפני כחש עובר.** הכא נמי עבודה מכחיש העור ואסור דכשהיא שמינה מוטב העור: **א"ל מיהא לא תפשוט דכי קתני הכא אסורה בעבודה מדרבנן.** קתני ולא מדאורייתא ואנא גבי עור בעינא אי אסור מדאורייתא: **אי הכי אי מדרבנן אפי'** בגיזה נמי ליתסר מדרבנן גבי עובר א"ל כו': **וולדה שלמים.** עוברה מי חייב בעובר משום שחוטי חוץ מי קרינא ביה בעובר והביאום לה' הא לאו בר הבאה הוא ופטור: **ל"א** ראוי לפתח אהל להביא חייב עליו בחוץ והא כיון דחולין הוא אינה ראויה לפתח אהל מועד דמה שלי בשלכם אסור אף שלכם בשלי חולין בפנים אסור לשחוט הילכך פטור: **ושחטה בפנים מהו.** מי חייב משום עובר: **ולמאן דאמר וולדי קדשים בהווייתן הן קדושים.** בשעת לידתן ולאו ממעי אימן הם הכי נמי מי אמרינן האי לא הוי חולין אלא משעת הוויית לידתן או דילמא גבי חולין אפי' ממעי אימן הוי חולין וליחייב:

מוסף רש"י

יכול תצא לחולין. בפדיון שיפדה אותו אבר (חולין סט:). **תמכר לצרכי עולות ודמיה חולין.** דהא לא אקדיש גופה (ערכין ה.). **חוץ מדמי אבר שבה.** וממנו לא יטול הדמים לפי שאינו שלו (חולין שם) שלא יקבל דמה, דכיון דנחתא ליה קדושת הגוף אינו רשאי למוכרה ואם מכרה אינה מכורה שהרי עולתו היא וכיון דלא נפקא לחולין דתמימה היא אין קדושה חלה על מעות האבר, הלכך אינה מכורה (ערכין ה.). **יהיה קדש לרבות את כולה.** דהו"ל למכתב כל אשר יתן ממנו לה' קדש, ומדכתיב יהיה ריבויא הוא, דאפילו לא נתן לה' אלא ממנו, דהיינו מקצתה יהיה קדש כולה (חולין שם). **והא קמייתי בהמה מחוסרת אבר.** שאין אבר זה שלו (ערכין שם) והא קמייתי אותו שקנאה עולה מחוסרת אבר, והוא היה מחוייב עולה (חולין שם). **טרפה אינה חיה.** אין סופה לחיות (חולין מב.). **כמ"ד טרפה חיה.** בחולין (נז:) אמרו לו והלא הרבה מתקיימות שתים ושלש שנים (שם). **ניטלה ירך.** ממקום חיבורו בבוקא דאטמא, וחלל שלה. כלומר לא שניטל העצם עם קצת הבשר הפנימי ונשאר בשר העליון והעור עד חצי הירך או שליש וחופה את המכה, דהתם טרפה הוא דהויא, כדתנן (שם עו.) בהמה שנחתכו רגליה דהיינו אחרונים מן הארכובה ולמעלה טרפה, אבל כשנטל כל הבשר עד שנראית גופה של מקום החתך כעין חלל קידור"א בלע"ז, נבלה. ואפילו בחייה מטמאה (שם כא.). **הקדיש אבר לדמיו מהו.** שתקדש כל הבהמה לגופה, מי אמרינן מיגו דקדיש חד אבר קדשה כולה, או דילמא תרי מיגו לא אמרינן (ערכין ה.). **הקדיש זכר.** איל, לדמיו. שימכרנו ויביא בדמיו עולה, קדוש קדושת הגוף. הוא עצמו קדוש קדושת הגוף ויקרב עולה (בכורות יד:) למיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף הואיל והוא חזי לגופיה (ערכין ה. ובעי"ז לקמן יט:) ואינו נמכר מאחר שהקדישו והוא עצמו ראוי להקרבה אינו יוצא מידי מזבח (שבועות יא.). להכי נקט זכר דחזי לעולה משום דרובא דמייתו קרבן עולה מייתו (בכורות שם. ולקמן יט: הקדיש זכר לדמי עולה או אשם).

שינויי נוסחאות

א] נ"ל חוץ מדמי אותה אבר שבה (רש"ש) ב] ר' יוסי (ש"מ) ג] נ"ל רבי יוסי ור"ש אומרים ד] בחייה. נ"א והא מייתי בהמה דמקדיש גופה כי ליתא לכולה לדידיה אמר רבא כגון דאמר בזוזא מן הדא בהמה לעולה אמר (ש"מ) ה] בדבר. ס"א שהנשמה תלויה בו (ש"מ) ו] אלעזר ניטל הירך וחלל (ש"מ) ז] גי' רש"ל במסכת חולין כא. לב: וחלל שלה ניכר נבלה, ח] מתיבת לאו עד תיבת בשלמא נמחק (ש"מ) ועי' גירסא אחרת בהשמטות שיטה שבסוף המסכת. ט] בו דהא פליג עליה ר' יוסי (ש"מ) י] בו מכלל דפליג עליה ר"י (ש"מ) יא] רחמנ' והא נמי (ש"מ) יב] מתיבת כיון עד תיבת ומדאקדשיה נמחק (ש"מ) יג] מדאקדשיה לחד אבר אקדשיה לכולה ומדנחית ליה לקדושת דמים נחית ליה לקדושת הגוף או (ש"מ) יד] תפשוט ליה מדידיה דהא אמר רבא. ס"א אמר ליה אביי פשיט מהא דאמרת (ש"מ) ועי' עוד בהשמטות שיטה שבסוף המסכת. טו] הכא דאקדיש חד אבר (ש"מ) טז] מאי. ס"א התם חד מיגו הכא תרי מיגו (ש"מ) יז] מיניה אביי מרבה (ש"מ) יח] דתניא לא תעבוד בבכור שורך אבל אתה עובד בשלך ושל אחרים לא (ש"מ) יט] נחתא ליה קדושה בכולה בהמה הכא נחתא ליה קדושה בכולה בהמה (ש"מ) כ] אביי מרבה הקדיש (ש"מ) כא] בעבודה. ס"א הקדיש עובר במעי אמו מהו בעבודה (ש"מ) כב] נ"ל מפני כחש עובר (יעב"ץ) כג] דמכחשא ולד גזרו בה רבנן גיזה דלא מכחשא ולד לא גזרי (ש"מ) כד] נ"ל נוטלה (יעב"ץ) כה] שאין כל הגוף שלו ומשני אמר רבא כגון דאמר בזוזא מן (ש"מ) כו] נ"ק מ"ז, כז] לקמיה: בדבר שהיא מתה כגון (ש"מ) כח] קרא דמכל אשר (ש"מ) כט] עי' רש"ש, ל] דנחית אכולה לדמיה נחית נמי אכולה לקדושת (ש"מ) לא] למימר קדושה קדושת (ש"מ) לב] מכחיש ליה לאבר הס"ד ומה"ד בשלך ושל (ש"מ) לג] קדושה לחד אבר. תיבת להך נמחק (ש"מ) לד] נ"ל מפני כחש וכו' איכא כחש עור (יעב"ץ) לה] מבעיא לי מדאורייתא (ש"מ) לו] לשון זה אינו בפרק החולץ ולא במסכת חולין וצ"ע והל"ק גורס פרק אלו טריפות נז: אבל ר"ה הוא דאמר הכי ולא רבה, לז] קדושה כלל פירש"י (צ"ק) לח] תו' ד"ה התם לא נחתא לה קדושת הגוף פ' רש"י וכו'. עי' בהשמטות בסוף המסכת (ש"מ)

שיטה מקובצת

בדבר שעושה אותה טרפה. גליון אי מקרא אי מסברא ואע"ג דאיכא לאוקמי קרא לומר שלא יצא הרגל לחולין מ"מ שקולין הן ויבואו שניהן: **בעי רבא בעוף מהו.** גליון תימה לפשוט ממתניתין (להלן יג.) דתנן אין העופות עושין תמורה לפי דכתיב בהמה. וי"ל דשאני הכא דכתיב קרבן לרבות עופות: **הקדיש אבר לדמיו.** אליבא דר' יוסי בעי דאם הקדיש אבר קדושת [הגוף] קדוש כולה כמו כן כשהקדישו קדושת דמים [אין] קדוש כולו קדושת דמים ובעי כיון דלא קדיש אלא אבר אחד. תוס': **תרי מיגו לא אמר.** עי' בהשמטות בסוף המסכת: **דאקדיש חד אבר.** קשה הרי דמעיקרא בעי אי אמרי' תרי מיגו או לא ומאי ס"ד לאתויי מחד מיגו. תוס': **התם לא נחתא ליה קדושה.** עי' בהשמטות בסוף המסכת: **הקדיש עורה מהו בעבודה.** גליון צ"ע לר"י הקדיש עורה מהו שתקדיש כולה דדילמא דוקא רגל שראויה להקרבה אבל עור לא ותהיה האבעיא אפילו לר' יוסי: **היא שלמים וולדה חולין.** עי' בהשמטות בסוף המסכת: **ושחטה בפנים מהו.** עי' בהשמטות בסוף המסכת: **רש"י ד"ה הקדיש אבר מהו בגיזה.** לר' יהודה קא מבעיא ליה דאמר לא פשטה קדושה בכולה מהו אותו אבר בגיזה דאי לר' יוסי כיון דפשטה קדושה בכולה פשיטא דאסורה בגיזה ועבודה: **תוס' ד"ה היא שלמים וכו' ונראה דמצי למיפשטיה.** גליון ויש לחלק בין כלו לו חדשיו בין לא כלו לו חדשיו ובכת"י אחר כ' מצי להוכיח מההיא דהשוחט ומצא בן ד' חי אי נאכלת בכל מקום אלמא לא חשבי' לחולין, ויש לחלק בין כלו חדשיו ללא כלו:

מסורת הש"ס

א) [תרומות פ"ה משנה ו], ב) [לקמן לג.], ג) [לקמן לג:], ד) [לעיל י:], ה) [לעיל י:], ו) תרומות פ"ה מ"ו ע"ש [שבת קמב.], ז) ע"ז סח. עג: ערלה פ"ב משנה יא [פסחים כז:], ח) [תוספתא דמקוואות פ"ד ה"ב ע"ש].

הגהות הגר"א

[א] גמ' עושין מי חטאת. גרס"י נעשין. ול"נ דגי' עושין הוא שפיר וה"ק דאין מי חטאת אם נתן ממנו למים אחרים עושין אותן מי חטאת אלא דוקא מתן אפר עושה מי חטאת:

מוסף רש"י

מדמע כתרומה ודאי. זה שנפל משם ואוסר כ"ש של חולין כאילו היא תרומה ודאי (שבת קמב.). אינה מדמעת אלא לפי חשבון שבה. אין המדומע מדמע חולין אחרים אלא לפי חשבון התרומה שבמדומע, כגון אם נפלה סאה של חולין ע"י סאה תרומה ונתרמה סאה ממנו ונפלה לתוך חולין אחרים לא חשבינן תרומה אלא כ"ם שבסאה זו ומדמע עד ל"ט שכנגדו ואם יש חולין יותר ממאה כנגדו עולה (שם). שאור של חולין, ושאור אחר של תרומה, שנפלו לתוך העיסה. של חולין, ולא בזה כדי להחמיץ. עיסה זו (ע"ז סח.). אחר אחרון אני בא. אותו שנפל אחרון, אם של חולין נפל אחרון ביטל את הראשון ומותר לזרים ואם של תרומה נפל אחרון אסור לזרים (ע"ז סח.).

רבינו גרשום

א"ל מי קרינא ביה והביאום לה' כי ירחק ממך המקום וזבחת. כלומר מה שאתה זובח ברחוק מקום בחוץ אתה אוכל חולין ואי אתה אוכל מה שאתה זובח בקרוב מקום כלומר חולין שנשחטו בפנים דהא לאו בר זביחה הוא: אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון תרומה שיש בה כדמפרש בגמ': סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה. כגון שנפלה בעשרים סאין של חולין לפי שדין התרומה הוא שאם נפלה במאה חולין שמתבטלת ועכשיו נפלה בפחות ממאה כמו שנפלה בעשרים סאין של חולין והלך מן אותו דימוע ונפל למקום אחר כגון שחזר ונפל סאה מן אותו דימוע בשמונים סאין של חולין: ר' אליעזר אומר מדמע כתרומה ודאי. כלומר אותה סאה של דימוע שנפלה לכ' חולין נחשב אותו סאה של דימוע כמו אם היתה סאה תרומה ודאית ואינה מתבטלת באותן כ' של חולין שאני אומר סאה זו של תרומה שנפלה לפחות ממאה היא סאה עצמה שעלתה וחזרה ונפלה למקום אחר ולאותן פ' של חולין ואינה מתבטלת בפ' חולין: וחכ"א אינה מדמעת אלא לפי חשבון. כלומר לא נחשוב אותה היא סאה שנפלה היא שעלתה אלא אין באותה סאה אלא אחד מעשרים שבו תרומה ושאר חולין ועכשיו כי נפלה לפ' של חולין הרי נדמעה במאה חולין ומתבטלת והיינו אלא לפי חשבון דקאמר מתניתין ודלא כר' אליעזר: אין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון. [שאור] (איסור) מחמץ אלא לפי חשבון. כדמפרש שאור של חולין ושאור של תרומה שנפלו לתוך עיסה: ר' אליעזר אומר אחר האחרון אני בא. כלומר אם נפל אותו של היתר בסוף ביטל הראשון שנפל בה שהוא של איסור והרי כמו הכל של היתר ואם של איסור נפל בסוף אותו ראשון של היתר וראוי להיות כולו של איסור. וחכ"א בין שנפל איסור תחלה בין שנפל בסוף אין אסור עד שיהא בו באיסור כדי חשבון לחמץ בפני עצמו בלא אותו של חולין והיינו אלא לפי חשבון דאמר במתניתין ודלא כר' אליעזר: אין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. כדמפרש אם לא היו רובן של שאובין כדתנן מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים דמי גשמין רואין הן לטבילה לכל בעלי טבילה חוץ מזבין ממלא בכתף מן השאובין י"ט סאה ופותקן למקוה וזורקן למקוה בחוץ אצל המקוה ונעשה

גמרא

א"ל מי קרינא ביה [1] כי ירחק ממך המקום וזבחת בעי מיניה אביי מרב יוסף היא חולין וולדה שלמים ושחטה בחוץ מהו מי מחייב עליה משום שחוטי חוץ או לא א"ל [א] מי קרינא ביה [2] והביאום לה' [א] ל"א א"ל ראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ [ב]: **מתני'** [א] [ב] אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון ואין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון [ג] ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון [ד] ואין מי חטאת [ג] [א] עושין מי חטאת אלא עם מתן אפר [ה] ואין בית הפרס [ד] עושין בית הפרס [ו] ואין תרומה אחר תרומה ואין [ה] [ז] תמורה עושה תמורה ולא הולד [ג] עושה תמורה ר' יהודה אומר [ד] הולד עושה תמורה אמרו לו הקדש עושה תמורה [ו] ואין הולד עושה תמורה: **גמ'** מאן תנא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן דלא כרבי אליעזר דתנן [ה] סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר רבי אליעזר אומר מדמע כתרומה ודאי [ו] (שאני אומר סאה שנפלה היא [ז] שעלתה) וחכ"א [ח] אינה מדמעת אלא לפי חשבון [ח] שבה: ואין המחומץ מחמץ כו': אמר רבי [ט] אבא אמר רבי יוחנן מתניתין דלא כרבי אליעזר דתנן [י] שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה [י] ולא בזה כדי להחמיץ ולא בזה כדי להחמיץ ונצטרפו וחימצו רבי אליעזר אומר אחר אחרון אני בא [ט] וחכמים אומרים בין שנפל איסור לכתחילה ובין שנפל איסור בסוף לעולם אין אסור עד שיהא בו כדי להחמיץ: ואין המים שאובין פוסלין את המקוה: מאן תנא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן רבי אליעזר בן יעקב היא [יא] דתנן [ז] ר' אליעזר בן יעקב אומר [י] מקוה שיש בו עשרים ואחת סאה מי גשמים ממלא בכתף תשע עשרה סאה ופותקן למקוה

והן

רש"י

[יב] **מי קרינא ביה כי ירחק ממך המקום וזבחת.** דמהתם נפקא לן דאסור לשחוט חולין בעזרה דדרשינן בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום בעזרה בפרק שני דקדושין (דף נז:) והכא מי קרינא ביה הכי הא אינו יכול לשחוט בהמה זו אלא בעזרה שהרי שלמים היא: **היא חולין וולדה שלמים.** ואליבא דמ"ד קדושה חלה על העוברין ושחטה לאם בחוץ [יג] מי חייב כרת אעובר משום שחוטי חוץ: **מי קרינא ביה והביאום לה'.** דלא מחייב משום שחוטי חוץ אלא באותן דראויין לקרבן והאי עובר לא חזי השתא לקרבן: **והביאום לה'.** גבי שחוטי חוץ כתיב: **מתני' אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון.** מפרש בגמרא: **ואין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון.** עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה הרי כולה אסורה ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של חולין וחימצתה אינה אוסרתה אלא לפי חשבון שאור תרומה שמעורב בה כלומר אם נפל בעיסה אחרונה מן הראשונה שיעור גדול כל כך שיהא בו משאור של תרומה שנתחמצה ממנו כדי לחמץ את האחרונה אסורה אף האחרונה ואם בין הכל מה שנפל מן הראשונה לתוך האחרונה אין [יד] בו אלא כדי לחמץ אחרונה מותרת האחרונה שלא נפל בה מן התרומה כדי לחמץ: **מים שאובים.** מפרש בגמרא: **ואין מי חטאת נעשים מי חטאת אלא עם מתן האפר.** בשעה שנותן את האפר נעשין מי חטאת הלכך בעינן שיהו מים תחילה בכלי ואח"כ אפר אבל נתן אפר תחילה ואח"כ מים פסול דהא עם מתן אפר [טו] לעשות מי חטאת לא הוי שם מים ותו לא עבדי מי חטאת: **ואין בית הפרס עושה בית הפרס.** [טז] שדה שנחרש בה קבר לשון דבר פרוס אם חזר וחרש בית הפרס ושדות שסביבותיו לא מחזקינן לשאר שדות כבית הפרס דילמא [יז] שהמחרישה הוליכה העצמות לשדות שסביבותיה דקבר אחד לא עביד בית הפרס אלא כפי שיעור דמפרש בגמרא [יג.]: **ואין תרומה אחר תרומה.** שאם תרם וחזר ותרם אין השניה תרומה: **גמ' מאן תנא.** דאין המדומע מדמע אלא לפי חשבון: **מדמעת כתרומה ודאי.** שאם נפלה סאה מן הדימוע למקום אחר ואין שם מאה סאין לבד סאה זו כולן אסורין: **שאני אומר סאה [יח] שנפלה.** לתוך הדימוע היא סאה שעלתה וחזרה ונפלה לתוך האחרים: **אלא לפי חשבון [יט] שבה.** לפי מה שיש תרומה בסאה זו של דימוע בעינן מאה שיעורין מן החולין אבל מאה סאין לא בעינן כגון אם נפלה תחילה סאה של תרומה [כ] [כא] לתוך כ' וארבע סאין של חולין [כב] נדמעו ועכשיו כל סאה וסאה שיש שם הוי אחד מכ"ד שבו תרומה והיינו לוג תרומה בכל סאה וסאה אם חזרה ונפלה סאה מאותו דימוע לתוך חולין אחרים אם יש שם שבעים ושבעה לוגין אחרים של חולין מצטרפין עם עשרים [כג] וארבע לוגין חולין שבסאה זו ומבטלין את לוג התרומה: **ואין המחומץ מחמץ כו' דלא כרבי אליעזר.** דר' אליעזר לא בעי שיהא שם מן האיסור כדי לחמץ אלא האיסור והיתר מצטרפין לאיסור: **אחר אחרון אני בא.** שהוא גורם את החימוץ ואם נפל האיסור בסוף אסורה [יד] ומתני' [יח] אע"ג דלא נפל מעיסה ראשונה לתוך האחרונה אלא כדי חימוץ ונמצא שרוב החימוץ חולין היא אפילו הכי קאסר ליה רבי אליעזר דסבירא ליה זה וזה גורם אסור. ואחר אחרון דקאמר רבי אליעזר לאו דוקא דאי נמי נפל האיסור תחילה ואח"כ ההיתר אם לא קדם וסילק את האיסור אלא הניח וחימצוהו בין שניהם אסורה דזה וזה גורם אסור אית ליה לרבי אליעזר בפרק קמא דבכורות (דף ז.) וכן בכל דוכתא והכי שני לה אביי בפסחים בפרק כל שעה (דף כז.) לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם [יז] וסילק אסור ואף על גב דפרכינן לה התם [יז] בהא מילתא סוף סוף מסקנא דשמעתא היא דסבירא ליה לרבי אליעזר דזה וזה גורם אסור: **מי גשמים.** כשרים לטבילה דלא בעינן מים חיים אלא לזב בלבד: **ממלא בכתף.** מים שאובין תשעה עשר סאה: **ופותקן למקוה.** שלא יערה מן הדלי לתוך המקוה דאפי' בשלשה לוגין מיפסיל למקוה בכי האי גוונא אבל יעשה חריץ וגומא למרחוק ויערה מן הדלי לתוך הגומא ויקלחו המים דרך החריץ לתוך המקוה והיינו המשכה:

והן

תוספות

אין המדומע חוזר ומדמע אלא לפי חשבון. כדמפרש בגמרא כגון סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה של חולין ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר דאינה מדמעת השניה אלא לפי חשבון תרומה שבה ואם יש בשניה שיעור כדי לבטל שיעור מן התרומה שנפל בה בטילה [יח] אע"ג דאין בראשונה כדי לבטל שיעור [יט] התרומה שנפל בה והיינו כחכמים דגמרא ולא כדברי ר' אליעזר דאמר מדמע כתרומה [ז] והוא הדין דמלתא דרבי אליעזר הויא אפילו אם יש (בשניה) [נא] מאה כדי לבטל מה שנפל בה כיון דלא עלתה אחת מהן קודם שנפל בשניה וצריך להעלות מפני גזל השבט: **ואין המחומץ חוזר ומחמץ אלא לפי חשבון.** פרש"י עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה כולה אסורה ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של חולין וחמצתה אינה אוסרתה אלא לפי חשבון שאור התרומה שמעורב בה כלומר שאם נפל בעיסה אחרונה מן הראשונה שיעור גדול כל כך שיהא בו משאור [נב] של תרומה שנתחמצה ממנו כדי לחמץ האחרונה אסורה אף האחרונה ואם בין הכל מה שנפל מן הראשונה לתוך האחרונה אין בו אלא כדי לחמץ האחרונה מותרת האחרונה כיון שלא נפל מן התרומה כדי לחמץ עכ"ל רש"י ולא נראה דאם כן כי אמר בגמרא עלה [דלא] כרבי אליעזר דתנן שאור של חולין ושל תרומה כו' [נג] למה צריך לאתויי דלא כרבי אליעזר [נד] [ממתני'] דשאור אלא מהאי משנה שהביא גבי מדומע דמינה מצי לאוכוחי שפיר דלא כר' אליעזר לכן נראה לפרש כגון כזית שאור של תרומה וכזית שאור של חולין שניהם בעין ונפלו לתוך עיסה של חולין וחימצו ואין בכל אחד לבדה כדי לחמץ דאינה אסורה והיינו לפי חשבון כדי לחמץ בשאור של תרומה לבדה וזהו ממש כי ההיא משנה דמייתי עלה בגמרא [נו] וחכמים אומרים כו' דסבר זה וזה גורם אסור [נז]: **ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון** [וכו'] רבי אליעזר בן יעקב היא דתנן כו'. שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה והיינו לפי חשבון שאין השאובין פוסלין אלא אם כן יש בהן [נח] כהכשרים דהיינו כ' סאה מן השאובין וכ' סאה מן הכשרים אבל אם לא המשיך מן השאובין כי אם תשעה עשר לתוך כ"א הכשרים כשר [נט]: אלא אמר רב פפא לפי חשבון הכלים כלומר שנפל בשלשה כלים כנגד חשבון הלוגין ויוסף בן חוני היא ולפי זה רבנן לקולא פליגי והא דכי אתי רבין רבנן היא ומתניתין לאו בהכי איירי דתימא רבי אליעזר היא ורבנן לחומרא פליגי כן פרש"י והקשה ה"ר שמואל מלוני"ל דאין זה שיטת הש"ס [ס] דמעיקרא לדברי רבי חייא בר אבא רבי אליעזר לקולא ורבנן לחומרא ולדברי [סא] רבינא רבי אליעזר לחומרא ורבנן לקולא סברת אמוראי הפוכה כזה לא מצינו

עין משפט נר מצוה

קו א מיי' פי"ד מהל' מעשר הל"ג:
קז ב מיי' פי"ג מהל' תרומות הל"ג:
קח ג מיי' פ"ה מהל' מקוואות הל"ג:
קט ד מיי' פ"ט מהל' פרה הלכה א:
קי ה מיי' פ"ז מהל' טומאת מת הל"ג:
קיא ו מיי' פ"ד מהל' תרומות הל"ה:
קיב ז מיי' פ"ד מהל' תמורה הלכה טו:
קיג ח מיי' פי"ג מהל' תרומות הל"ג:
קיד ט מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל"ג ופ"ז מהלכות ע"ז הלכה יד טוש"ע יו"ד סימן קמב סעיף יא:
קטו י מיי' פ"ד מהל' מקוואות הל"ח טוש"ע יו"ד סי' רא סעיף מד:

תורה אור השלם

1. כִּי יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְיָ לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ וְאָכַלְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ בְּכֹל אַוַּת נַפְשֶׁךָ: דברים יב כא

2. לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וֶהֱבִיאֻם לַייָ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַייָ אוֹתָם: ויקרא יז ה

שינויי נוסחאות

א] מתיבת ל"א עד תיבת מתני' בכ"א ליתא (ש"מ). ב] בחוץ ושאין ראוי לפתח אהל מועד אין חייבין עליו בחוץ (ש"מ). ג] חטאת נעשין מי. תיבת עושה נמחק (ש"מ). ד] הפרס עושה בית. ה] לא הולד ולא תמורה עושה (ש"מ) [illegible]

שיטה מקובצת

[illegible]

והן טהורין [א] שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה מכלל דרבנן סברי דברבייה ובהמשכה לא אלא [ב][ג][הא] דכי אתא רבין א"ר יוחנן שאובה שהמשיכוה כולה טהורה מני [ד] לא רבנן ולא ר' אליעזר אלא אמר [ה](א) [ו] רבה לפי חשבון כלים ויוסף בן חוני היא [א] דתניא [א] שלשת לוגין מים שאובין שנפלו [ז] למים בשנים ושלשה כלים ואפי' בארבעה וחמשה כלים פוסלים את המקוה [ב] יוסף בן חוני אומר בשנים ושלשה כלים [ח] פוסל את המקוה בארבעה וחמשה אין פוסלין את המקוה: ואין מי חטאת [ט] נעשה מי חטאת כו': מאן תנא אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן דלא כרבי שמעון [ג] דתניא [ב] הקדים עפר למים פסול ורבי שמעון מכשיר מאי טעמא דר"ש דכתיב [1] ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת [י] ונתן עליו מים חיים ותניא רבי שמעון אומר וכי עפר הוא והלא אפר הוא שינה הכתוב ממשמעו לדון הימנו גזירה שוה נאמר כאן עפר ונאמר להלן [2] עפר מה להלן עפר ע"ג המים אף כאן עפר על גבי המים ומה כאן הקדים עפר למים כשר אף [יא] [ד] כאן הקדים עפר למים כשר והכא [יב] מנלן תרי קראי כתיבי ונתן עליו [יג] אלמא אפר ברישא והדר כתיב מים חיים [יד] אל כלי [א] הא כיצד רצה [טו] עפר למטה רצה עפר למעלה ותנא דידן מאי טעמא אמר לך [טז] סיפיה דקרא [יז] דוקא ונתן עליו לערבן מאי חזית דאמרת סיפיה דקרא דוקא דלמא רישא דוקא [יח] לא מצית אמרת מה מצינו בכל מקום מכשיר למעלה אף כאן מכשיר למעלה: ואין בית הפרס עושה בית הפרס כו': מתניתין דלא כרבי אליעזר [ה] דתנן רבי אליעזר אומר בית הפרס עושה בית הפרס [יט] ורבנן עד כמה כי אתא רב דימי אמר ר"ל אמר ר"ש בר אבא

שלש

והן טהורין. כלומר כשר לטבול בו: **מטהרת ברבייה והמשכה.** כשהרוב ממי (של) גשמים שנפלו מעלמן לתוכו והמשיך מיעוט של שאיבה לתוכו דרך חריץ מטהרת השאיבה והיינו לפי חשבון דמתניתין דאין השאובין פוסלין את המקוה דרך המשכה אלא אם כן היו שם עשרים סאין: **מכלל דרבנן כו'.** כלומר מדקאמרת מתני' רבי אליעזר בן יעקב היא ולא רבנן ומתני' לקולא דבלישנא דקולא נקיט לה דקתני אין השאובין פוסלין אלא לפי חשבון [כ] מכלל דרבנן לחומרא פליגי: **אלא הא דכי אתא רבין ואמר שאובה שהמשיכוה כולה כשרה.** שאפילו כל המקוה ממים שאובין דרך המשכה כשר לא רבי אליעזר ולא רבנן: **אלא אמר רב פפא.** רבנן לקולא פליגי והא דכי אתא רבין רבנן היא ומתני' לאו בהכי קמיירי דתימא ר' אליעזר היא ורבנן לחומרא פליגי: **אלא לפי חשבון כלים [כא] ויוסף בן חוני היא[כב]: שנפלו למקוה.** מן הכלי לתוך המקוה [כג] בהמשכה: **בב' או בג' כלים.** שנפל לוג שלם מכל כלי פסול אבל מד' או ה' כלים דאין לוג שלם נופל כאחד לא פסלוהו ולפי חשבון דמתני' נמי ה"ק: (ב) [כד](**אלא** [כה] **על מתן אפר.** בשעת מתן אפר נעשו מי חטאת. אלמא בעינן מים ברישא דאי מים בסוף לא הוו מי חטאת דהא בשעת מתן אפר לא נעשו מי חטאת דלא היו שם מים): **דלא כר"ש.** דלר"ש הקדים אפר למים כשר: **דתניא.** גבי סוטה הקדים עפר שבקרקע למים בכלי פסול [כו](ג) כו': ואמרינן **מאי טעמיה דר"ש דכתיב.** גבי מי חטאת ולקחו לטמא מעפר ותניא כו': **נאמר כאן.** במי חטאת עפר ונאמר בסוטה עפר מה בסוטה עפר על המים כדכתיב (במדבר ה) ומן העפר אשר יהיה וגו' אף כאן [כז] עפר ע"ג מים וזו היא הכשר מצותה לכתחילה: **ומה כאן כו'.** כדמפרש והכא גבי מי חטאת מנלן. אלמא סבירא ליה לר"ש דמי חטאת הקדים עפר למים כשר: **וכתיב מים חיים אל כלי.** דמשמע דהמים יהיו נתונין אל [כח] כלי ולא אל העפר דאל כלי משמע עפר ברישא פסול: **עליו לערבן.** ונתן עליו לאו [כט] למימרא דאם הקדים עפר כשר אלא למימרא להזהר שלאחר שיתן העפר [ל] למים יערבם באצבעו יפה ויחזיר המים שתחתיו עליו: **ואימא[לא] רישא דקרא דוקא.** דאפר קודם למים כדכתיב ונתן עליו מים ואל כלי להכי אתא שתהא חיותו בכלי שלא ימלאם בכלי אחר ויערם לכלי זה (ד) אבל זה יתן לתוך המעיין [לב] ויקח המים לתוכו: ומשני **מה מצינו בכל מקום.** כגון בסוטה עפר למעלה שהוא המכשיר את המים [לג] לבדו [ב] והוי למעלה דכולי עלמא מודו דמצוה להקדים המים כדכתיב(ו) ומן העפר וגו': **אף כאן מכשיר למעלה.** הלכך בע"כ סיפיה דקרא לגופיה ורישא לדרשא לערבן: **רבי אליעזר אומר בית הפרס עושה בית הפרס.** כל ארבע השדות שסביב (ה) בית הפרס [לד] [לה]הן אם נחרשו דעפר בית הפרס מטמאן:

שלש

ועוד היכי מצינו למימר דלרבנן [לו] שאיבה שהמשיכה כולה ואין במקוה מי גשמים אחרים שיהא כשר א"כ קשיא מפרק קמא דתענית (דף יג.) דאמר [לז] (מועלין במרחצאות) ואמרינן בגמרא עלה כל שהוא משום אבילות אסור לרחוץ בין בחמין בין בצונן וכל שהוא משום תענוג בחמין אסור בצונן מותר עד לימא מסייע ליה כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בט' באב וביוה"כ [לח] ואי בחמין טבילה מי איכא בחמין [ז] הא שאובין נינהו ואי כדברי רש"י דשאיבה מטהרת [לט] ברבייה בלא שום מי גשמים אם כן מצינו טבילה בחמין כגון שהמשיכן וע"ק מההיא דתנן במסכת מקוואות (פ"ו מ"ח) ב' מקוואות אחד עליון ואחד תחתון בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין בה מ' סאה ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה ואי שאיבה מטהרת ע"י המשכה בלא מים אחרים למה לי נותן בעליון אפילו נתן בקרקע והמשיכן [מ] הוי טהור ועוד דתנן פ"ד דמסכת מקוואות (מ"ד) מי גשמים ומים שאובין שנתערבו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפסול פסול [מחצה למחצה פסול] אימתי בזמן שנתערבו עד שלא יגיעו למקוה כו' והשתא למה לי נתערבו אפי' מים שאובין לבדן כשרין ע"י המשכה ושלא ה"ר שמואל שקיבל מרבותיו שאיבה שהמשיכוה כולה טהורה היינו כשיבואו במקוה [מא] [אא"כ] מי גשמים מ' סאה והשתא מיתרצא כל מה שהקשינו ושפיר הוי הך מילתא דרבין כר"א בן יעקב דלענין צירוף מ' סאה בעינן רוב הכשר וכן משמע מתוך לשון שאלתות דרב אחאי [ח] שכתוב מקוה אחד שנפל בו ג' לוגין מים שאובין פסול ואי אמשכינהו אברזי אגב מרזיבא ואזלי למקוה לא פסלי דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן שאיבה שהמשיכוה כולה טהורה ואיצטרופי מצטרפי למ' סאה דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר כו' אלמא משמע דאית ליה דשפיר מיתוקמי הני תרי מילי מילתא דרבי אליעזר בן יעקב ומילתא דרבין אלמא לא [מב] נגעי אהדדי ור"י השיב לו דשפיר מיתוקמא סוגיא דשמעתין לפרושי דמשמע ליה דלרבי אליעזר בן יעקב בעי רוב מי גשמים אבל אם רובן שאובין אפילו אם ירדו אח"כ מ' סאה מי גשמים לא מתכשר ומשום הכי פריך דמילתא דרבין לא מיתוקמא לא כר"א בן יעקב ולא כרבנן מיהו אומר ר"י דכל מה שהקשה לא קשה מידי דבכמה מקומות בהש"ס מצינו כן דמעיקרא היה מפרש מילתא דחד תנא להחמיר ואח"כ מפרשו להקל בפ"ק דקדושין (דף לז.) [מג] (דבי) ר' אליעזר אומר אף החדש דמיבעי ליה בהש"ס אי רבי אליעזר לקולא פליג או לחומרא פליג [מד] וההיא דתענית לא קשה מידי דלטעמיך נמי תיקשי דמצינו שפיר בחמין כגון שהמשיך י"ט סאה חמין לתוך כ"א סאה מי גשמים [מה] אי נמי ע"י עששיות של ברזל שהוחמו ונתנו למקוה כדאמרינן במסכת יומא (דף לא:) גבי טבילה דכ"ג ביוה"כ ושאר משניות שהבאתי דמסכת מקוואות אפשר לאוקומינהו כרבי אליעזר בן יעקב ועוד יש לומר [מו] מההיא דנותן לעליון עד שירדו בתחתון מ' סאה דאתא לאשמעינן דהיכא דיש במקוה מ' סאה מים כשרים אפי' ירדו בו ק' סאה מים שאובין לא יפסלוהו והנראה לפי האמת דאין לעשות מקוה כולהו שאוב ע"י המשכה דאפי' לפירש"י הלכה כר' אליעזר בן יעקב [מז] [דמשנתו] קב ונקי אבל ע"י רבייה והמשכה כשר לכ"ע שאם יש במקוה כ"א סאה מים כשרים מותר למלאות בכתף תשע עשרה סאה ולעשות חריץ בקרקע ולערות שם ולהמשיכן למקוה עד [מח] שיתמלא כההיא דפ"ד דמסכת מקוואות שהבאתי דקתני אימתי בזמן שנתערבו עד [מט] שיגיעו למקוה הא אסיקנא דע"י רבייה והמשכה לכולי עלמא כשר ונראה דקתני שנתערבו עד [נ] שיגיעו למקוה לאפוקי היכא שהצינור שחקקו ולבסוף קבעו יורד למקוה בלא המשכה:

יוסף בן חוני אומר בשנים ושלשה כלים פוסלים את המקוה בארבעה וחמשה כלים אין פוסלין. ולפי חשבון דקתני מתני' הכי קאמר ואין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא א"כ נפלו מכלים לפי חשבון הלוגין שפוסלין המקוה דהיינו שלשה אבל אם נפלו הג' לוגין בד' וה' פעמים לא פסלי ופסק ה"ר אברהם בר דוד דהלכה כיוסף בר חוני לפיכך נראה כששואבין את המקוה לנקותו שנוטלין אותן מים שבתוכו ובאים מים אחרים תחתיהן אין לחוש אפי' אם נשתייר קצת מן הראשונים במקוה ואע"ג שנופל מן הדלי לתוכו והוו להו שם יותר מג' לוגין מים שאובין אפ"ה אין לחוש דמסתמא לא נפלו ג' לוגין משלשה כלים ויש מחמירין שנוקבין את הדלי בכונס משקה משום הך חששא דפי': **הא** כיצד רצה עפר למטה רצה עפר למעלה. וא"ת א"כ גזירה שוה למאי אתא וי"ל דלמצוה בעינן מים תחילה ואח"כ עפר כדכתיב בסוטה (במדבר ה) ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים ומש"ה אתיא גזירה שוה:

קטז א מיי' פ"ה מהל' מקואות הלכה א טוש"ע יו"ד סי' רא סעי' טו:

קיז ב מיי' פ"ט מהל' פרה הל"א:

תורה אור השלם

1. וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי: במדבר יט יז
2. וְלָקַח הַכֹּהֵן מַיִם קְדֹשִׁים בִּכְלִי חָרֶשׂ וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמָּיִם: במדבר ה יז

שינויי נוסחאות

א] נ"ל שהשאובה. (יעב"ץ) ב] ברבייה והמשכה לא אלא האי דכי (ש"מ) ג] (צ"ק) ד] מני. ס"א ל"א כמאן כרבנן אי כרבנן מאי אלא לפי חשבון אלא אמר רב פפא לפי וכו' (ש"מ) ה] אלא אמר רב פפא (ש"מ) ו] ברש"י ובשאלתות איתא רב פפא וכ"א בסמ"ג וכן בתוס' ד"ה אלא אמר איתא הכי והג"ה שם דגרס רבה ליתא, ז] שנפלו למקוה בשנים (ש"מ) ח] כלים פוסלים את המקוה בארבעה וחמשה כלים אין (ש"מ) ט] חטאת נעשין מי (ש"מ) י] תיבות ונתן עליו מים חיים נמחק (ש"מ) יא] אף להלן הקדים (ש"מ) יב] והכא והתם מנלן תרי קראי כתיבי (ש"מ) יג] עליו מים חיים אלמא (ש"מ) יד] מים חיים אל כלי שתהה חיותן בכלי. כצ"ל (ר"ב רנשבורג) טו] רצה נותן עפר למטה רצה נותן עפר למעלה ותנא קמא מאי טעמא (ש"מ) טז] לך רישא דקרא דוקא עליו לערבן. תיבת ונתן נמחק (ש"מ) יז] אל כלי דוקא עליו לערבן (צ"ק) יח] דוקא אל כלי שתהא חיותן בכלי לא (ש"מ) יט] הפרס וחכמים אומרים אין בית הפרס עושה בית הפרס עד כמה. תיבת ורבנן נמחק (ש"מ) כ] חשבון ולא קתני שהמים שאובין פוסלין לפי חשבון מכלל (ש"מ) כא] כלים פליגי ויוסף (ש"מ) כב] היא דתניא כו' שנפלו כו' הד"א וכל"ל (צ"ק) כג] המקוה שלא בהמשכה (ש"מ) ועי' צ"ק. כד] רש"ק מ"ז, כה] אלא עם מתן (ש"מ) כו] פסול ור"ש מכשיר (ש"מ) כז] כאן במי חטאת עפר (ש"מ) כח] אל הכלי ולא (ש"מ) כט] תיבת למימרא נמחק (ש"מ) ל] העפר על המים יערבם (ש"מ) לא] דילמא (צ"ק) לב] המעיין וילקחו המים (ש"מ) לג] את המים לבדוק אותה (צ"ק) לד] הפרס בית הפרס הן (ש"מ) לה] בית הפרס אם (צ"ק) לו] נ"ל שאובה וכן בכל הענין (יעב"ץ) לז] נועלין את המרחצאו' ואמרינן (ש"מ) לח] במאי אילימא בחמין טבילה. (צ"ק) לט] נ"א בהמשכה מ] והמשיכן לתחתון עצמו הוי (ש"מ) מא] במקוה אח"כ מי (ש"מ) מב] ומילתא דרבנן אלמא לא פליגי אהדדי ור"י השיב לו דשפיר מתוקמא סוגיא דשמעתין לפירושו (ש"מ) מג] קדושין גבי רבי (ש"מ) מד] פליג וכן גבי מבוי שנטלו לחייו (עירובין לה ע"א) וכן גבי הלמי (שבת קח ע"ב) וההיא (ש"מ) מה] גשמים או מקוה שלם שיטיל לתוכו כמה דכיון שהוא שלם אינו נפסל אי (ש"מ) מו] דההיא דנותן (צ"ק) מז] (צ"ק) מח] נ"ל עד שיתמלאו. (רש"ש) מט] עד שלא יגיעו למקוה (ש"מ) נ] עד שלא יגיעו למקוה (ש"מ)

רבינו גרשום

בהן חריץ כעין צינור ופותקן היינו שמושכן למקוה דרך אותו צינור: **והן טהורין.** ומתבטלין משאובין: **שהשאובה נטהרת ברובה.** אם רובה הוו דלאו שאובין: **ובהמשכה.** דהיינו ופותקן כמו שאמרנו: **מכלל דרבנן** דפליגי עליה דר' אליעזר בן יעקב סברי דברובה והמשכה לא מיתבטל: **אלא הא דכי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן שאובה שהמשיכ' כולה.** כל מ' סאין כי האי גוונא טהורה כמאן לא כרבנן ולא כר' אליעזר בן יעקב: **אלא אמר רב פפא מאי אלא לפי חשבון דקאמר לפי חשבון כלים קאמר** וכיוסף בן חוני: **דתניא שלשת לוגין מים שאובין שנפלו** לתוך המקוה ממש בלא המשכה בין **אם היו אותן** ג' לוגין בין ב' **כלים או** ג' בין **בד'** וה' **ונפלו** למקוה פסלוהו: יוסף בן חוני אומר. **אם היו אותן** ג' **לוגין בב' או בג' כלים ונפלו בו פסלוהו.** כיון דבכל כלי לוג או יותר מלוג הוי דבר חשוב ופסול: אבל אם אותן ג' לוגין מחולקין **בד' או ה' כלים** דאין בכל כלי לוג או יותר מלוג לא הוי דבר חשוב לפסול המקוה. **ל"א כדכתב בסיפא אלא הא דכי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן שאובה** כו' **כמאן** כרבנן ת"ק דר' **אליעזר בן יעקב דמקילי.** הא ליכא למימר האי כרבנן אמאי קאמר ר' אליעזר אלא לפי חשבון מכלל דרבנן מחמרי טפי הא ליכא למימר אי כרבנן אמאי קאמר ר' אליעזר אלא לפי חשבון משמע דאפי' בבציר מהכי פוסלין את המקוה אלא ש"מ מדקאמר ר' אליעזר בן יעקב אלא לפי חשבון מכלל וכו' דא"כ הא דכי אתא רב דימי כו' דלא כתרווייהו אלא לפי חשבון לא ר' אליעזר בן יעקב היא אלא לפי חשבון כלים היא ויוסף בן חוני היא כו'. והיינו כלישנא קמא (בתרא): **אלא עם מתן אפר.** כלומר עד שיתן האפר על גבי המים והלא אפר הוא דשן של פרה. **ונאמר להלן עפר** ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן: וכתב **חיים אל כלי.** כלומר שהמים סמוך לכלי דוקא והאי דקאמר קרא ונתן עליו מים כלומר על העפר (לאו להכי הוא דאתא) [לא להכי כתב] האי ונתן עליו אלא כדי לערבן עפר ומים (ביחד) כתוב ולעולם מים ברישא וממאי דהכי הוא כדרבנן דוקא משום דמה מצינו בכל מקום בסוטה מכשיר למעלה דכתב ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים דמכשיר למעלה אף כאן נמי: **ל"א** ות"ק דר' שמעון סבר סיפיה דקרא דוקא חיים אל כלי והיינו כלישנא קמא: **אין בית הפרס עושה בית הפרס.** דשדה שנחרש בה קבר היינו בית הפרס כל השדה הוי ספק טומאה ואין אומרים כל השדות שסביבותיה יהו טמאות דשמא יצא ממנה עצם כשעורה ונכנס באותן שדות אלא אותה שדה לבדה שנחרש בה טמאה והשאר טהורות: **ורבנן עד כמה.** הוא שיעור מקום בית הפרס:

א) (תוספתא מקואות פ"ג), ב) [תוספתא דמקואות פ"ג ה"ה ע"ש], ג) תוס' דפרה פ"ו ה"ב [סוטה טז: ע"ש], ד) [נ"ל להלן וכ"א בילקוט רמז תשץ], ה) אהלות פי"ז משנה ב, ו) [במדבר ה], ז) [ע' ברכות כ"ב ע"א. (רב"פ)], ח) [פרשת אחרי סי' לז],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא אמר (רבה) תז"מ ונ"ב ג"' רש"י רב פפא: (ב) רש"י ד"ה בשנים וכו' נמי ה"ק הס"ד ואח"כ מ"ה ואין מי חטאת כו' אלא עם מתן אפר: (ג) ד"ה דתניא גבי סוטה וכו' פסול ור"ש מכשיר כו' ואמרינן: (ד) ד"ה ואימא וכו' לכלי זה אלא זה יתן: (ה) ד"ה רבי אליעזר וכו' בית הפרס הן אם נחרשו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' הא כיצד כו'. פי' בלא ג"ש: [ב] רש"י ד"ה ומשני. לבדו נ"ל דל"ג:

מוסף רש"י

הקדים עפר למים. בסוטה, פסול. כדכתיב ונתן אל המים, אלמא מים ברישא, וכתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, דבעינן כסדר הכתוב בפרשה (סוטה טז:). מה להלן. בסוטה, מצותו לכתחילה עפר אל המים כדכתיב בה, אף כאן בפרה עפר אל המים מצותו כן לכתחילה, ולא תימא ונתן עליו דוקא, דמשמע עפר לכתחילה (שם). ומה כאן. בפרה הקדים עפר למים כשר. כדמפרש ואזיל (שם). והכא מנלן. גבי פרה דאם הקדים עפר למים כשר (שם). מים חיים אל כלי. משמע מים לגד הכלי ולא עפר חוצץ בינתים (שם). ותנא דידן מאי טעמא. הקדים עפר למים פסול, אמר לך. בפרה נמי פסול, סיפיה דקרא דוקא. דאל כלי דוקא דמשמע מים ברישא, ונתן עליו לערבן. והא דכתיב ונתן עליו מים לערבן, לאחר שנתן אפר אל המים צריך להפך המים עליו ולערבן (שם). דלמא רישא דוקא. אימא עליו דוקא שיהא עפר תחילה והא דכתיב מים חיים אל כלי, לאו למימרא שיהו המים לגד הכלי, אלא למימר שיהא חיותן בכלי, שלא יטול מן המעיין בכלי אחר ויתן לתוך זה, אלא בכלי זה ישאבם מן המעיין (שם). מה מצינו בכל מקום. בסוטה, מכשיר למעלה. עפר הוא המכשיר את המים לבדוק אותה, וכן דם לפור של מצורע שמכשיר את המים להזאה, אף כאן עפר מכשיר את המים (שם).

שיטה מקובצת

והכא והתם **מנלן תרי קראי כתיבי.** גליון משמע דלא באת הגז"ש אלא ללמד סוטה מפרה דאלו פרה מסוטה לא ילפינן מידי דהא תרי קראי כתיבי, ואפשר פרה מסוטה למצוה ילפינן דאפר למעלה וסוטה מפרה לומר דאינו מעכב: **רצה נותן עפר למטה.** ס"א ורבנן סברי חיים אל כלי דוקא, ונתן עליו לערבן הוא דאתא, וממאי דכי אמרי רבנן דילמא לכדקאמר ר' שמעון מה מצינו בכל מקום מכשיר למעלה אף כאן מכשיר למעלה. [לישנא אחרינא ות"ק מ"ט אמ' לך וכו' ע"כ, וכן כתבה הרגמ"ה ז"ל]: **מה מצינו בכל מקום וכו'.** גליון האי מה מצינו לאו דוקא הוא אלא גז"ש כדקאמר לעיל נאמר כאן עפר כו' ורבנן נמי מודו בגז"ש כדמשמע התם ג' צריכין שיתרבה עפר סוטה ואפר פרה על המים כו': תוס' ד"ה **ואין המים שאובין** וכו' **מי גשמים מ' סאה.** עי' בהשמטו' בסוף המסכת: **שם גבי טבילה דכ"ג ביוה"כ.** עי' בהשמטות בסוף המסכת: תוס' ד"ה יוסף בן חוני וכו' **אבל אם נפלו** הג' לוגין בד' וה' **פעמים לא פסלי.** עי' בהשמטות בסוף המסכת:

שלש שדות ושתי מענות וכמה מלא מענה מאה אמה [א] כדתניא החורש את הקבר עושה בית הפרס מלא מענה מאה אמה: ואין תרומה אחר תרומה כו': מתניתין מני ר"ע היא דתנן השותפין שתרמו זה אחר זה רבי אליעזר אומר תרומת שניהם תרומה ר"ע אומר אין תרומת שניהם תרומה וחכמים אומרים אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם כשיעור תרומת השני תרומה: ואין תמורה עושה תמורה כו': מאי טעמא אמר קרא ותמורתו ולא תמורת תמורתו: ואין הולד עושה תמורה: דאמר קרא הוא ולא ולד: ר' יהודה אומר הולד עושה תמורה: דאמר קרא יהיה לרבות את הולד ורבנן לרבות שוגג כמזיד: **מתני'** העופות והמנחות אין עושין תמורה שלא נאמר אלא בבהמה הציבור והשותפין אין עושין תמורה שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר יחיד עושה תמורה ואין הצבור והשותפין עושין תמורה קדשי בדק הבית אין עושין תמורה אמר ר"ש והרי מעשר בכלל היה ולמה יצא לומר לך מה מעשר קרבן יחיד יצאו קרבנות צבור ומה מעשר קרבן מזבח יצאו קרבנות בדק הבית: **גמ'** ת"ר יכול יהו קדשי בדק הבית עושין תמורה ת"ל קרבן מי שנקראו קרבן יצאו קדשי בדק הבית שלא נקראו קרבן ולא והתניא אי קרבן שומע אני אפילו קדשי בדק הבית שנקראו קרבן בענין שנאמר ונקרב את קרבן ה' וגו' ת"ל ואל פתח אהל מועד לא הביאו כל הבא אל פתח אהל מועד חייבין עליו משום שחוטי חוץ וכל שאינו בא לפתח אהל מועד אין חייבין עליו משום שחוטי חוץ אלמא איקרו קרבן אמר רבי חנינא לא קשיא הא ר"ש הא רבנן לר"ש איקרי קרבן לרבנן לא איקרי קרבן ולא והכתיב ונקרב את קרבן ה' קרבן ה' איקרי קרבן לה' לא איקרי ת"ר לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו למה נאמר והלא כבר נאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע וגו' לפי שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו משמע קרבן יחיד קרבן צבור וקרבן מזבח וקרבן בדק הבית ת"ל לא יבקר אמר ר"ש והרי מעשר בכלל היה ולמה יצא לומר לך מה מעשר קרבן יחיד וקרבן מזבח ודבר שבא בחובה ודבר שאינו בשותפות אף כל קרבן יחיד וקרבן מזבח ודבר שבא בחובה

ודבר

שלש שדות ושתי מענות. אותה שדה שהיה בה הקבר ושדה לכאן ושדה לכאן אם דרך בני הבקעה לחרוש שדותיהן מזרח ומערב עושה בית הפרס אותה שדה שבמזרח ואותה שבמערב ואם לפון ודרום חורשין אותה בית הפרס אותו של לפון ואותו של דרום שאם גלגלה המחרישה את עפר בית הפרס והעצמות אבל לא לארבע רוחות שאין דרך לחרוש שתי וערב. ואותן שתי שדות גופייהו לא הוו כולהו בית הפרס אלא שיעור שתי מענות מענה לזו ומענה לזו אבל אותה שדה שהקבר בה טמאה כולה דלא ידעינן באיזה מקום ממנה היה הקבר ומשום הכי עושה (א) מלא מענה לכל צד דשמא לאחד לב' ראשיה היה הקבר ומשם הלך לאותה שדה חבירתה מלא מענה דזה הוא שיעור חרישת הקבר דכך שיערו חכמים דמלא מענה ראויות העצמות להתגלגל ע"י המחרישה: **תרומת שניהם תרומה.** שהרי לשניהם חלק בו: **אין תרומת שניהם תרומה.** ואפילו של ראשון דכיון דחזר השני ותרם גלי אדעתיה דלא ניחא ליה בתרומת הראשון והוה ליה ראשון תורם שלא מדעת וכן שני: **כשיעור.** אחד מחמשים: **ואם לאו.** כגון שתרם בעין רעה תרומת השני תרומה ולרבי עקיבא בין כך ובין כך לא הויא תרומה ומתניתין נמי סתמא קאמר הלכך רבי עקיבא היא: **לרבות שוגג כמזיד.** ולקמן בפרק שני (דף יז.) מפרש לה כסבור להמיר שחור והמיר לבן [ב] (ב) זו דגבי קדשים לא קדיש דהוי הקדש טעות וגבי תמורה קדיש: **מתני' אלא בהמה.** ימיר בהמה בבהמה: **קדשי בד"ה אינן עושין תמורה.** דגבי תמורה כתיב קרבן וקדשי בדק הבית לא איקרו קרבן כדמפרש בגמרא: **אמר רבי שמעון כו'.** דסבירא ליה דקדשי בד"ה איקרי קרבן הלכך לא נפקא לן דלא עבדי תמורה אלא מהכא והלא מעשר בהמה בכלל כל הקדשים היה דעבדי תמורה כדכתיב (ויקרא כז) ואם המר ימיר וגו' למה יצא דכתיב בדידיה דעביד תמורה אם המר ימיר וגו' מה מעשר קרבן יחיד הוא דעושה תמורה אף כל קרבן יחיד עושה תמורה יצאו קרבנות צבור דמעשר ליתא בשותפות כדאמרינן בפרק בתרא דבכורות (דף נו:) יהיה לך ולא של שותפות: **גמ' קרבן.** ואם (כל) בהמה אשר יקריבו ממנה וגו' וכתיב בתריה לא יחליפנו: **אי קרבן שומע אני כו'.** גבי שחוטי חוץ קאי והאי אי לישנא דתורת כהנים הוא כדאמרינן בכמה דוכתי או אינו כו'. גבי שחוטי חוץ דדריש לעיל מהא מילתא להאי קרבן לדרשא אחרינא דקתני קרבן על הקרבן הוא חייב כרת בחוץ ואינו חייב כרת על חולין בפנים ועלה תני אי קרבן כלומר אי דרשינן להאי קרבן להכי משמע אפילו קדשי בד"ה כו'. ואית דאמרי או משום דכתיב התם או אשר ישחט [ויקרא יז] ולאו מילתא היא: (ג) **קדשי בדק הבית.** סתמן בעלי מומין ואינן ראויין לאהל מועד מ"מ קרבן איקרו: **לר"ש.** דמתניתין איקרו קרבן ומש"ה ממעט להו איהו מהיקשא דמעשר בהמה ולא מקרבן: **קרבן לה' לא איקרי.** דההוא הוי משמע קרבן סתמא אבל השתא לא משמע קרבן סתמא: **ה"ג ת"ר לא יבקר כו'.** ל"א גרסינן הא רבי הא ר"ש לר"ש איקרו קרבן לרבי לא איקרו קרבן. ולהאי לישנא פרשינן דבמתניתין ליכא פלוגתא אלא כולה ר"ש ודקתני קדשי בד"ה אינן עושין תמורה לאו מקרבן נפקא אלא ר"ש קאמר לה והדר מפרש טעמא הלכך ליכא למימר הא ר"ש הא רבנן: הכי גרסינן להאי לישנא **מאי רבי ומאי ר"ש דתניא לא יבקר בין טוב לרע וגו': למה נאמר.** האי קרא גבי מעשר והלא כבר נאמר לא יחליפנו וגו' [שם כז] דמשמע כל הקדשים עבדי תמורה ומעשר בכלל: **וקרבנות בד"ה.** והאי ברייתא כולה רבי שמעון היא דאית ליה קדשי ב"ה איקרו קרבן ורבי שמעון קא מפרש טעמא ואזיל. ואפילו ללישנא קמא הא ודאי כולה ר"ש היא דקתני תלמוד לומר לא יבקר וגו' כלומר להכי הדר כתיב תמורה גבי מעשר להקיש אליו שאר כל הקדשים כדקאמר רבי שמעון: **ודבר שבחובה.** מפרשא לקמן [ע"ב] למעוטי מאי:

ודבר

שלש שדות של שתי מענות. פירש"י אותה שדה שהיה בה קבר ושדה לכאן ושדה לכאן אם דרך הבקעה לחרוש שדותיהם ממזרח למערב עושה בית הפרס אותה שדה שבמזרח ואותה שדה שבמערב ואם לפון ודרום חורשין עושין בית הפרס אותה שדה של לפון ודרום ל' רש"י וזה הטעם ניחא לרבנן אבל מה שפירש"י לרבי אליעזר לא נהירא דפירש כל ארבע שדות שסביב בית הפרס שלו הן בית הפרס והעפר מטמאין ומאי טעמא הוא זה שאם חרשו ממזרח למערב למה יטמאו לפון ודרום ואם חרשו מלפון לדרום למה יטמאו מזרח ומערב לכן נראה לפרש רבי אליעזר אומר בית הפרס עושה בית הפרס דלעולם מה שנחרש מבית הפרס לשדה אחר שאלו עשאהו בית הפרס וכן אם נחרש מאותה שדה שניה לשלישית וכן משלישית לרביעית וכן לעולם כולן עושין זה את זה בית הפרס: **מתני' ר"ע היא** דתנן השותפין שתרמו זה אחר זה ר' אליעזר אומר תרומת שניהם תרומה. דכיון דשניהם יש להם חלק בו והא דממעטינן מאתם ולא שותפין (מ) היינו לענין דכל תרומתן אינו תרומה אבל מקצת תרומתו של זה ומקצתו של זה הוי תרומה: **רבי עקיבא** אומר אין תרומת שניהם תרומה. פירש"י ואפילו של ראשון דכיון דחזר השני ותרם גלי דעתיה דלא ניחא ליה בתרומה של ראשון והוה ליה תורם שלא מדעת וכן שני לשון רש"י ולא נהירא דאין זה כמו ולא תמורה אחר תמורה דהתם הראשון תמורה והשני אינו תמורה [ג] לכך נראה לפרש כמו כן הכא דהראשון תרומה ולא השני וקשה דבפרק ג' [מ"ג] דמסכת תרומות תנן שותפין שתרמו ר"ע אומר תרומת שניהם תרומה וחכ"א אם תרם הראשון כשיעור כו' וא"כ קשיא דר"ע אדרבי עקיבא ונראה לר"י דבשמעתין איירי כשנתנו רשות זה לזה לתרום ומשום הכי תרומת הראשון תרומה לר"ע שהרי מדעת חבירו תרם והשני אינו כלום דנתן לחבירו רשות לתרום וכבר תרם ורבי אליעזר סבר דתרומת שניהם תרומה דגלי אדעתייהו דכל חד (לא) ניחא ליה בתרומת חבירו אבל התם בשלא נתנו רשות זה לזה לתרום הלכך כל חד אדעתיה דנפשיה תרם חלקו לפיכך תרומת שניהן תרומה מקצת:

מסורת הש"ס

א) תוספתא דאהלות רפי"ז אהלות פי"ז מ"א ע"ש [מ"ק ה:], ב) [תרומות פ"ג מ"ג וע' ר"ש], ג) [לקמן יז.], ד) [ע' תוס' לעיל ב. ד"ה הא גופא קשיא ותוס' חולין ב. ד"ה התם], ה) [כדלקמן יז. ע' תוס' לעיל דף ב' ע"א ד"ה הא. ש"מ], ו) [לקמן לא: ע"ש], ז) [לעיל ג:], ח) [לקמן לא.], ט) לעיל ו: זבחים קיג: יומא סג:, י) [ויקרא כז], כ) [במדבר יח], ל) [תו"כ אחרי פרשה ז], מ) [תרומות פ"ג מ"ט. קידושין מ"א ע"ב.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שלש שדות וכו' ומשום הכי עושה בית הפרס מלא מענה: (ב) ד"ה לרבות וכו' והמיר לבן דזה גבי קדשים: (ג) ד"ה אי קרבן וכו' מילתא היא הס"ד ואח"כ מ"ה הא ר"ש דס"ל קדשי בדק וכו' איקרו דס"ל לר"ש במתני' דאיקרו קרבן כצ"ל והד"א:

רבינו גרשום

כי אתא רב דימי אמר ריש לקיש ג' **שדות** אם היתה טומאה באמצעית כשיעור ב' **מענות** חוץ משדה האמצעית מלא מענה מיכן ומלא מענה מיכן בשדה החיצונות הוי בית הפרס, ולא רצה לומר ה' שדות כלומר דלכל ד' רוחות של אותו שדה מאה אמה ליהוי בית הפרס אלא ב' מענות מענה מיכן ומענה מיכן והיינו טעמ' משום דדרך חרישה נקט ואין אדם עשוי לחרוש שדהו שתי וערב: **מלא מענה מאה אמה.** היינו בית ארבעת סאה דמאה על מאה היינו מקום זריעה ד' סאין דילפינן מחצר המשכן דבמאה על חמשים הוו בית סאתים וטעמא דר' יוסי לא איתפרש לן: **ולא תרומה אחר תרומה.** דאין תורמין ב' תרומות גדולה מכרי אחד: **השותפין שתרמו זה אחר זה.** מכרי אחד: **ר' אליעזר אומר תרומת שניהם תרומה.** משום דכל אחד תורם לדעתו. **ר' יוסי אומר אם תרם הראשון כשיעור.** שאמרו חכמים עין יפה תורם אחד מארבעים בינוני אחד מחמשים עין רעה אחד מששים: **אין תרומת השני תרומה.** שכבר פטרו הראשון: **שלא נאמר תמורה אלא בבהמה.** כדכתב ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו כו' לא יחליפנו וגו': **ר' שמעון.** מפרש מה טעם אין עושין תמורה שהרי מעשר בכלל כל בהמה היה ולמה יצא להקיש כו': והתניא או קרבן. דכתיב או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה': **שומע אני אף קדשי בדק הבית.** יהא חייב משום שחוטי חוץ ואלו לא נקדשו להקריב עצמן אלא לדמיהן: **לא קשיא הא רבי.** דמוקי לקמן למה יצא מעשר לדרשא אחרינא ולא למעוטי קרבנות בדק הבית אלמא סבירא ליה דקדשי בדק הבית לא איקרו קרבן ולא איצטריך קרא למעוטינהו: **והא ר' שמעון.** דסבירא ליה דלהכי יצא מעשר למעוטינהו אלמא משום דסבירא ליה דאיקרו קרבן: **ולר' לא איקרו קרבן והכתיב כו'.** להאי לישנא קאמר השתא מאי ר' ומאי ר' שמעון דתנו רבנן וכו': **וללישנא אחרינא** דקאמר לרבנן לא איקרי קרבן קסבר ההוא סתמא דמתני' דקתני קדשי בדק הבית אין עושין תמורה היינו רבנן מדלא איצטריך להו קרא למעוטינהו משום דסברי דלא איקרו קרבן ור' שמעון דקאמר והלא מעשר בכלל כל היה דמצריך למעוטינהו ממעשר אלמא משום דסבר דאיקרו קרבן. **וקאמר ולרבנן לא איקרו קרבן והכתיב כו'.** דהכל במשמע שעושין תמורה ולהאי לישנא לא קא בעי מאי ר' ומאי ר' שמעון אלא מתחיל הברייתא דקתני תנו רבנן לא יבקר כו': **אמר ר' שמעון והלא מעשר כו'.** דהאי [לא יבקר] אמעשר קאי: **ודבר שאינו בשותפות.** כדאמר בפרק בתרא דבכורות יהיה לך ולא של שותפות:

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פ"י מהל' טומאת מת הל"א:
קיט ב מיי' פ"ד מהל' תרומות הל"ח:
קכ ג מיי' פ"א מהל' תמורה הל"א:
קכא ד מיי' שם הל"א והלכה יב:
קכב ה מיי' שם הל"ב ופ"ז מהל' ערכין הלכה ז:
קכג ו מיי' פי"ח מהל' מעה"ק הל"ו:

תורה אור השלם

1. לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רַע בְּטוֹב וְאִם הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹּדֶשׁ: ויקרא כז י
2. וְאִם בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַייָ כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַייָ יִהְיֶה קֹּדֶשׁ: ויקרא כז ט
3. וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַייָ לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְיָ דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ויקרא יז ד
4. וַנַּקְרֵב אֶת קָרְבַּן יְיָ אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְלִי זָהָב אֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְיָ: במדבר לא נ
5. לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יְמִירֶנּוּ וְאִם הָמֵר יְמִירֶנּוּ וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל: ויקרא כז לג

הגהות הגר"א

[א] גמ' כדתניא. נ"ל כדתנן: [ב] רש"י ד"ה לרבות. זו נ"ג: [ג] תוס' ד"ה ר"ע. לכך נראה כו'. וכ"ה במתני' דתרומות להדיא רק שנחלפו התנאים וכ"כ שם הר"ש ומתורץ קושיית תוס':

שינויי נוסחאות

[א] אמה. ס"א כדתנן החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס עד כמה הוא עושה מלא מענה מאה אמה בית ארבע סאין ר' יוסי אומר חמשה. [וכצ"י אחר נוסף וזו היא נוסחת הרמב"ם ז"ל (ש"מ)] [ב] הקבר הרי זה עושה בית הפרס מלא מענה וכמה מלא מענה ק' אמה (ש"מ) [ג] לפי פי' התוס' ד"ה ר"ע משמע דגרס דתניא וכ"כ התוי"ט. [ד] הוא עושה תמורה ולא (ש"מ) [ה] אלא בבהמה (ש"מ) [ו] ימיר היחיד עושה (ש"מ) [ז] וים גורסין קרבנות בדק בית ועי' תוי"ט. [ח] ר"ש והלא [ט] יצא להקדיש אליו לומר (ש"מ) [י] מעשר קדשי מזבח יצאו קדשי בדק הבית (ש"מ) [יא] יחיד ומשמע קרבן (ש"מ) [יב] וקרבן בדק הבית מנין כצ"ל (יעב"ץ) [יג] ב"ה ודבר שבא חובה ת"ל (ש"מ) [יד] ר"ש והלא מעשר (ש"מ) [טו] שאינו בא בשותפות (ש"מ) [טז] חורשין עושה בית (ש"מ) [יז] לאחד משני ראשיה היה הקבר ומשם הלך לתוך שדה חבירו מלא (ש"מ) [יח] בו וכל אחד תורם בשביל עצמו הס"ד (ש"מ) [יט] תיבת זו נמחק (ש"מ) [כ] בהמה ואם המר ימיר (ש"מ) [כא] וגו' ולמה יצא (ש"מ) [כב] כצ"ל ימירנו [כג] כ"ב נ"א או קרבן וכו' והאי או לישנא וכו' (ש"מ) [כד] דקתני ת"ל קרבן (ש"מ) [כה] כ"ב נ"א או קרבן (ש"מ) [כו] או קרבן משום (ש"מ) [כז] וקרבן (צ"ק) [כח] דעפר בית הפרס מטמאין ומאי (ש"מ) [כט] נ"ל דתניא וכ"ה התוי"ט. [ל] תיבות לשון רש"י נמחק (ש"מ) [לא] דמס' תרומות גרסינן השותפין (ש"מ) [לב] נ"ל ורי"א. (דבר"מ) [לג] ולפי פי' ר"י לא גרסינן בגמ' דתנן אלא דתניא. (רש"ק וצ"ק) [לד] נ"ק מ"ו.

שיטה מקובצת

תוס' ד"ה שלש שדות וכו' כולן עושין זה את זה בית הפרס. ורבנן סברי דאין יכול לעשות אלא ב' שדות הסמוכות לו שחורשין ממנו לתוכם והם לא יעשו אחרים ואפי' הן עצמן לא יעשו אלא מאה אמה לכל אחד. ופ"ה דמיירי בשדה שנאבד בה קבר ונחרש ממנו לתוכו ולכך עושה בית הפרס מאה אמה חוצה לו לפי שכל השדה ספק אבל נחרש בו קבר ידוע אינו עושה בית הפרס: **תוס' ד"ה ר"ע וכו' וא"כ קשיא דר"ע אדרבי עקיבא.** וכן משמע בירושלמי (תרומות פ"ג ה"ב) דלר"ע תרומת כל אחד חציה חולין וחציה תרומה הוי שכל אחד לא חלה התרומה אלא על חלקו. ופר"י דהתם שלא נתן רשות זה לזה לכך כל אחד תורם לעצמו אבל הכא שנתנו רשות זה לזה לר' אליעזר סבר תרומת שניהם תרומה דכיון דתרמו שניהם גלו דעתייהו שבטלו רשות ולר"ע כו' ורבנן אמרי אי תרם כשיעור אין השניה כלום אי תרם פחות (או יותר) [illegible] (קדושין מא:) דהא לכ"ע [הוי תרומה] בשביל עצמו כדאוקימנא. ואמר [רבינו דהאי דרשא] למעשה [אבל להלכה] הוי תרומה: